

КУРМАЄВ
Петро Юрійович
Petrol09@i.ua

УДК 338.242

ПАВЛИЩІЙ
Даріуш Олесь

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

**THE MODERN ASPECTS OF THE
INCREASE OF THE EFFECTIVENESS OF
THE STATE ADJUSTMENT OF THE
ENTREPRENEURIAL ACTIVITY**

д.е.н., доцент, професор
кафедри фінансів, обліку та
економічної безпеки, Уман-
ський державний педаго-
гічний університет імені
Павла Тичини

здобувач, Уманський держав-
ний педагогічний університет
імені Павла Тичини

У статті обґрунтовується необхідність державного регулювання підприємницької діяльності. Визначено основні методи регулювання діяльності суб'єктів підприємництва. Вказується, що результати аналізу позицій України у міжнародних рейтингах сприятливості підприємницького середовища засвідчили наявність несприятливих умов для ведення бізнесу. Досліджено динаміку основних показників функціонування підприємницького сектору. Запропоновано напрями підвищення ефективності державного регулювання підприємницької діяльності в Україні.

В статье обосновывается необходимость государственного регулирования предпринимательской деятельности. Определены основные методы регулирования деятельности субъектов предпринимательства. Указывается, что результаты анализа позиций Украины в международных рейтингах благоприятности предпринимательской среды засвидетельствовали наличие неблагоприятных условий для ведения бизнеса. Исследована динамика основных показателей функционирования предпринимательского сектора. Предложены направления повышения эффективности государственного регулирования предпринимательской деятельности в Украине.

The article substantiates the necessity of the state adjustment of the entrepreneurial activity. The main methods of business entities' activity adjustment have been determined. The results of analysis of Ukraine's position in the international top lists of the enterprise environment profitability testified the existence of unfavorable conditions for business operations. The dynamics of the main rates of entrepreneurial sector functioning has been investigated. The ways of the improvement of the effectiveness of the state adjustment of the entrepreneurial activity in Ukraine have been proposed.

Ключові слова: державне регулювання, підприємництво, рейтинг, корупція

Ключевые слова: государственное регулирование, предпринимательство, рейтинг, коррупция

Keywords: state regulation, entrepreneurship, rating, corruption

ВСТУП

Існування кризових явищ у вітчизняній економіці, волатильність світових товарних ринків та складна суспільно-політична ситуація в окремих регіонах нашої країни негативно позначаються на підприємницькій активності. Зазначене зумовлює необхідність цілеспрямованого впливу органів державної влади, використання адекватних методів регулювання економічних процесів, діяльності суб'єктів господарювання.

У даному контексті важливого значення набуває державне регулювання підприємництва, оскільки в умовах стагфляції першочергового вирішення потребують питання щодо створення конкурентного середовища, активізації інвестиційних та інноваційних процесів, відновлення економічного зростання. Саме тому своєчасною є розробка заходів, які сприятимуть підвищенню ефективності держав-

ного регулювання підприємницького сектору вітчизняної економіки.

Переважно теоретичним основам державного регулювання економіки присвячено наукові праці вчених-економістів: В. Беседіна, З. Варналія, С. Дриги, Б. Панасюка та інших.

Разом з тим, динамізм макроекономічного середовища зумовлює об'єктивну необхідність досліджень щодо визначення конкретних заходів підвищення ефективності державного регулювання підприємницької діяльності.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є аналіз ефективності державного регулювання підприємницької діяльності в Україні та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення його ефективності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи, наприклад: структурно-логічний – при вивченні проблематики державного регулювання економіки; аналітичного порівняння – при зіставленні результатів рейтингових та експертних оцінювань.

РЕЗУЛЬТАТИ

В інструментарії сучасної економічної науки існує значна кількість методів оцінювання ефективності державного регулювання висвітлених, наприклад, в [1]. У рамках даного дослідження ми пропонуємо оцінку ефективності державного регулювання підприємницької діяльності в Україні здійснити на основі аналізу та узагальнення міжнародних рейтингових оцінок сприятливості/не сприятливості ведення бізнесу.

Автором статті [2] вірно зазначається, що міжнародні рейтинги є важливим інструментом оцінки досягнень певної країни у світовій системі

координат. Вони формуються на основі експертних оцінок групи змінних показників.

Одним із найбільш часто використовуваних є Індекс економічної свободи американського Фонду «Heritage». Це інтегральний показник, який узагальнює дані у чотирьох сферах та десяти категоріях, які визначають економічну свободу.

Серед країн, які оцінювалися у 2016 р., Україна посіла 162 місце [3]. У 2012–2014 рр. результати були кращими (у 2012 р. – 154, 2013 р. – 161, 2014 р. – 155 місця відповідно), що зумовлено певними зрушеннями у законодавстві та регуляторній політиці [2].

Рівень економічної свободи України у 2016 р. становив 46,8 пункти із 100 можливих. Даний показник є нижчим, порівняно з значенням 2015 року. Зокрема, відбулося зниження чотирьох з десяти показників, з особливо суттєвими погіршеннями в правах власності, управління державними видатками та інвестиційної свободи (табл. 1). За даним Індексом, Україна посідає останнє місце серед країн Європи і її загальний бал нижчий, ніж середній показник в світі.

Таблиця 1

Динаміка рівня Індексу економічної свободи України к 2013–2016 роках, пунктів

[побудовано з використанням [4]]

Показник	Рік				Індекс 2016 р. до 2015 р., +/-
	2013	2014	2015	2016	
Загальний індекс економічної свободи	46,3	49,3	46,9	46,8	-0,1
в т. ч.: захист прав власності	30,0	30,0	20,0	25,0	5
свобода від корупції	23,0	21,9	25,0	26,0	1
податкова свобода	78,2	79,1	78,7	78,6	-0,1
державні витрати	29,4	37,5	28,0	30,6	2,6
свобода бізнесу	47,6	59,8	59,3	56,8	-2,5
свобода трудових стосунків	49,9	49,8	48,2	47,9	-0,3
монетарна свобода	71,0	78,7	78,6	66,9	-11,7
свобода торгівлі	84,4	86,2	85,8	85,8	-
свобода інвестицій	20,0	20,0	15,0	20,0	5
фінансова свобода	30,0	30,0	30,0	30,0	-

Надзвичайно гострою для України є проблема корупції в органах державної влади та контролю. Для оцінки корупції в органах державного управління використовують Індекс сприйняття корупції (Corruption Perception Index), розроблений міжнародною експертною організацією Transparency International. Він характеризує сприйняття корупції аналітиками, бізнесменами, соціологами [2, с. 48].

За оцінкою експертів Transparency International, рейтинг України у 2012 р. відповідав 144 позиції (26 балів зі 100 можливих), в 2013 р. – 144 позиції (25 балів), в 2014 р. – 142 позиції (26 балів), в 2015 р. – 130 позиції (27 балів) [5].

Трійкою лідерів у світовому антикорупційному рейтингу 2015 року є Данія, Фінляндія та Швеція із 91, 90 і 89 балами відповідно [5]. Подібний до українського рівень сприйняття корупції мають: Іран, Камерун, Непал, Нікарагуа і Парагвай.

Несприятливі умови ведення бізнесу в Україні підтверджують результати рейтингу розрахованого

експертами групи Світового банку. Вони досліджують регуляторний клімат в країні, без оцінки якості інфраструктури, кваліфікації працівників, рівня корупції [6]. Україна в загальному рейтингу легкості ведення бізнесу серед країн Європи та Центральної Азії займає передостанні позиції (83 місце), випереджаючи лише країни Центральної Азії (Узбекистан і Таджикистан) на 4 та 49 позицій відповідно (табл. 2).

У 2015 році позиції нашої країни покращилися на 4 пункти, порівняно з показником 2014 року, однак вони є значно гіршими, ніж Грузії, Білорусі та Молдови, які випередили Україну на 59, 39 та 32 пункти відповідно в напрямку наближення до лідерів. Лідером світового рейтингу є Сінгапур, а до першої десятки країн із найбільш сприятливими умовами ведення бізнесу належать Нова Зеландія, Данія, Південна Корея, Гонконг, Великобританія, США, Швеція, Норвегія та Фінляндія [6].

**Місце країн Європи та Центральної Азії в рейтингу Світового банку
щодо легкості ведення бізнесу в I півріччі 2015 р.**

[дані рейтингу Світового банку легкості ведення бізнесу [7]]

Країна	Місце в загальному рейтингу
Македонія	12
Литва	20
Грузія	24
Болгарія	38
Казахстан	41
Білорусь	44
Російська Федерація	51
Молдова	52
Турція	55
Україна	83
Узбекистан	87
Таджикистан	132

Аналіз позицій України в порівняльних рейтингах 2015 та 2016 років для кожного з десяти індикаторів ведення бізнесу показав, що позитивна динаміка була характерна лише для групи таких показників, як: «Реєстрація підприємств» – покращення на 40 позицій, «Реєстрація власності» – на 3 позиції та «Підключення до системи енергозбереження» – на 1 позицію, а негативна: «Отримання кредитів» – погіршення на 2 позиції, «Отримання дозволу на будівництво», «Захист міноритарних інвесторів» та «Оподаткування» – на 1 позицію.

Однак незначні позитивні зрушення в загальному підсумку легкості ведення бізнесу суттєво не впливають на загальну негативну оцінку державного регулювання підприємницької діяльності. За даними звіту «Doing Business–2016», країни-сусіди України мають значно кращі показники.

Крім того, Україна має найгірші у Східній Європі та Центральній Азії рейтинги, які відображають ситуацію щодо реєстрації майна та закриття неплатоспроможних підприємств [7; 8]. Так, наприклад, у Грузії для реєстрації власності компанія має виконати одну процедуру, а сам процес займе лише один день. У Білорусі – 2 процедури і 3 дні; у Молдові – 5 і 5,5 відповідно. В Україні ж реєстрація бізнесу складається з 7 офіційних процедур та 23 днів [6].

Несприятливі умови для ведення бізнесу в Україні помітно впливають на скорочення загальної кількості великих, середніх та малих підприємств. Так, протягом 2010–2014 рр. кількість великих підприємств зменшилася на 89 одиниць (15,2%), середніх – на 5077 (24,2%) та малих – на 32643 одиниць (9,1%) [9, С. 63]. Негативні тенденції спостерігаються і при аналізі фінансових результатів від здійснення підприємницької діяльності. Протягом останніх років помітним є зменшення сум прибутку суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження оцінки ефективності вітчизняної системи державного регулювання підприємництва засвідчило низьку її ефективність.

Саме тому, важливим завданням є розробка та впровадження заходів щодо підвищення ефективності державного регулювання підприємницької діяльності. На нашу думку, розпочинати реалізацію заходів доцільно за чотирма напрямками.

1. Не зважаючи на окремі позитивні зміни у функціонуванні дозвільної системи, невирішеними залишаються питання подальшого спрощення процедур і термінів погодження документів. Саме тому актуальними є пропозиції, сформульовані у [10] щодо використання досвіду Румунії та Грузії у цій сфері.

2. Створення та функціонування механізму боротьби із корупцією є першочерговим елементом, спрямованим на підвищення ефективності державного регулювання.

3. Актуальним завданням є забезпечення результативності використання державних коштів, які спрямовуються на реалізацію національних та регіональних програм сприяння підприємницької діяльності.

4. Стратегічними пріоритетами повинні стати заходи щодо формування дієвого механізму кредитування суб'єктів підприємницької діяльності.

У даному контексті, доцільно погодитися із [11, С. 273], що практичними інструментами реалізації можуть бути: розподіл ризику інвестиційної діяльності, розвиток механізму державних гарантій в означеній сфері та інші.

Список використаних джерел

1. Курмаев П.Ю. Практические подходы к оцениванию эффективности социально-экономического развития на региональном уровне /П.Ю. Курмаев // *Społeczeństwo i Edukacja*. – 2012. – №2. – С. 483-489.

2. Гончаров Г.О. Оцінка ефективності державного регулювання малого підприємництва в Україні в аспекті його економічної безпеки / Г.О. Гончаров // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 18. – № 1. – С. 43–50.
3. Рейтинг країн світу за рівнем економічної свободи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/country/ukraine>
4. 2015 Index of Economic Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>
5. Лише на один бал піднялась Україна у світовому рейтингу сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/news/oficial/5741.html>
6. Україна в рейтингу Світового банку легкості ведення бізнесу. Чи насправді є позитивні зрушення? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/ukrayina-v-reytingu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu-chy-naspravdi-ye-pozytyvni>
7. Economy Rankings [Електронний ресурс] // Doing Business, 2016. World Bank Group. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/rankings>
8. Smart erregulations forsmall and medium-size enterprises [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org>
9. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва» / Державна служба статистики України: за ред. М. С. Кузнецової. – К., 2015. – 450 с.
10. Удосконалення дозвільної системи діяльності малих і середніх підприємств [Електронний ресурс] / Т. Васильців, В. Волошин. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/Jul08/17.htm>
11. Біла І.С. Оцінка ефективності вітчизняної системи державного регулювання підприємництва / І.С. Біла // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2012. - №4. – С.269-273.
12. Курмаев П.Ю. Инновационно-воспроизводственный подход к регулированию региональной экономики [Електронний ресурс] / П.Ю. Курмаев //European Researcher. – 2013. – №1. – Режим доступу: <http://www.erjournal.ru/ru/archive.html?number=2013-01-15-01:31:46&journal=47>